

РЕВОЛЮЦІЙНИЙ ТА РЕФОРМАЦІЙНИЙ ВИДИ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

У дослідженні розкривається сутність поняття політичного процесу, що відображає динаміку політичного життя. Визначено основні характеристики та співвідношення революційного та реформаційного політичного процесу.

Ключові слова: політичний процес, політичні зміни, революція, реформа, інноваційна реформа, адаптаційна реформа.

Зрозуміти сутність і особливості політичних змін, реформування політичного життя суспільства, політичні перетворення, політичний розвиток можна, коли їх розглядати у системі політичного процесу. Такі зміни є масштабними. Під впливом прийняття і реалізації політичних рішень, політичних дій, взаємодії різних політичних інститутів формується і розвивається політичний процес. Сам термін «процес» (лат. Processus) означає рух вперед, просування. Тому поняття політичний процес відображає динамічність політичного життя та розвиток існуючих політичних явищ.

Політичний процес можна визначити як суспільно-політичні дії, які забезпечують відтворення політичних ресурсів і створення нового в політиці. Знання особливостей політичного процесу допомагає зрозуміти політичну реальність, її мінливість, напрями розвитку, оволодіти політичною ситуацією, спрогнозувати наслідки того чи іншого політичного процесу тощо. Політичний процес зумовлений об'єктивними законами розвитку суспільства. Якщо цих законів не дотримуватися та порушити послідовність стадій самого процесу і динаміку можливих змін, то він може перетворитися на свою протилежність.

Політичний процес – це форма функціонування політичної системи суспільства, яка еволюціонує у просторі і часі. На відміну від інших процесів, він відрізняється такими характеристиками:

- є визначенням конкретного з кінцевим результатом процесу певного масштабу;
- відображає реальну взаємодію суб'єктів політики, яка здійснюється не відповідно до намірів політичних лідерів або програм партій, а в результаті дії багатьох різноманітних внутрішніх і зовнішніх чинників;
- показує, як індивіди, соціальні групи, інститути влади з усіма своїми стереотипами, цілями, упередженнями взаємодію одна з одним і з державою, реалізуючи свої специфічні соціальні ролі і функції;
- становить сукупність дій інституційованих і неінституційованих суб'єктів політики щодо реалізації своїх специфічних функцій у сфері влади, які в кінцевому підсумку забезпечують розвиток політичної системи [7, с. 517-518].

Політичний процес розкриває динаміку, рух, еволюцію політичних явищ, зміни їх станів у часі і просторі. Звідси випливає, що його центральною характеристикою є зміна, тобто модифікація структури і функцій, інститутів і форм, постійних і змінних рис, темпів еволюції та інших параметрів політичних явищ [8, с. 278].

В політичній науці політичний процес є функціональною характеристикою політичної системи, що відображає сукупність її внутрішніх змін, послідовну зміну станів, які відбуваються під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Розглядаючи теоретичні проблеми змін, що відбуваються в суспільних системах, необхідно відмітити їх специфіку.

По-перше, такі зміни мають комплексний характер. Вони відбуваються в соціальній структурі (тобто в сукупності груп, що складають суспільство), в структурі інтересів, притаманній кожній групі, у ступені їх усвідомлення членами даної групи, у виборі ними форм реалізації своїх інтересів. При цьому, зв'язок між процесами, що відбуваються в різних сферах, хоча й існує, проте виявляється не відразу. Інколи для того, щоб члени групи усвідомили зміни їх місця в соціальній структурі, повинна відбутися зміна поколінь. Нові інтереси сприймаються спочатку інтуїтивно і не усіма однозначно. Часто на їх усвідомлення

потрібно багато часу. Форми відстоювання і реалізації інтересів залежить від історично обумовлених та кон'юнктурних обставин. Тому і різна результативність зусиль носіїв цих інтересів та неоднозначний вплив їх на систему в цілому.

По-друге, самі зміни, що трансформують елементи суспільної системи, як правило, дискретні. Соціальні структури згідно із хвилеподібним розвитком змінюються переважно стрибками. Це відноситься до сфери суспільної свідомості, процеси в якій гальмують стійкий набір стереотипів. Дискретність змін діє на рівновагу як руйнівна сила, скільки в такому випадку концентрація зусиль трансформаційного порядку припадає на порівняно обмежений проміжок часу. Це приводить до хвилеподібних коливань в стабільності суспільної системи і до певної періодичності кризових ситуацій, в яких вони опиняються.

По-третє, на зміни в суспільних системах у більшості випадків впливає цілеспрямована політична воля. В залежності від того, інтереси якої соціальної групи виражає ця воля, вона може бути спрямована на гальмування або стимулювання змін, що відбуваються, а також на дестабілізацію системи чи на її внутрішні перетворення при збереженні стабільності.

При порівняно повільних, поступових змінах, коли загроза рівноваги інтересів і стабільності не виникає, значення політичної волі як чинника функціонування суспільної системи послаблюється. Проте у найвищій точці змін, коли стабільність системи опиняється під загрозою, роль цієї волі може набути визначального характеру [1, с. 190-120].

Зміна — це природна форма буття всіх об'єктів і явищ, що являє собою постійний перехід із одного стану до іншого. В широкому значенні слова зміни охоплюють всі еволюційні процеси, а також виникнення нових явищ у світі, тому категорії політичної зміни і політичного розвитку тісно пов'язані і співвідносяться одна з одною, відповідно, вони зазвичай розглядаються разом. Ці поняття належать до одних із найважливіших і часто використовуються у сучасній політичній науці. Тривале існування та удосконалення політичної системи залежить від можливості суспільства змінюватися і пристосовуватися до нових обставин. Стабільність політичної системи не рівноцінна відсутності змін у ній. Навпаки, стійкість — це характеристика системної здатності адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх впливів, до органічних, ненасильницьких змін в складі політичної еліти, в розподілі матеріальних й інформаційних ресурси тощо [5, с. 323].

Політичні зміни являють собою специфічний тип соціальних змін, пов'язаний перш за все зі перетворенням у механізмі владного регулювання суспільства. Політична система під впливом якісних змін в соціальній сфері постійно знаходиться у русі і розвитку. Фактично не існує двох ідентичних станів однієї і тієї ж політичної системи. Відповідно, політичні зміни являють собою трансформації інституційних структур, процесів та цілей, що пов'язані із розподілом владних повноважень з приводу управління суспільством, що розвивається. Політичні зміни можуть відбуватися або шляхом пристосування системи до нових вимог соціального середовища, або шляхом зміни однієї системи, нездатної зберегти себе, іншою.

Політичні зміни по-різному впливають на можливості адаптації політичних систем. В одних випадках система, мобілізуючи внутрішні ресурси, порівняно легко пристосовується до нових потреб і перетвореного середовища, а відповідно, переходить на вищий рівень стійкості. В іншому варіанті одну політичну систему, нездатну до самооновлення, змінює інша, тому рух має спрямований характер і здійснюється, як правило, у форсованому режимі, що обов'язково збільшує навантаження на політичні інститути, соціально-культурне середовище і окремі групи суспільства.

Політичні процеси в суспільстві, зазвичай, відбуваються повільно, поступово, проте трапляється й так, що політичні сили або політичні діячі прагнуть їх прискорити. Таке прискорення змушує політичну систему працювати не за її власними звичними законами. І відбувається її відрив від реальності, що може привести до політичного краху. Розрізняють політичні процеси можуть бути революційними та еволюційними.

За революційних політичних процесів приймаються якісні або, навіть, радикальні рішення, повністю змінюється суспільно-політична ситуація в країні, якісно змінюється

влада і механізм прийняття рішень. В деяких випадках такий розвиток політичного процесу може зумовити зміну конституції або інших важливих правових актів країни.

Революції є політичним засобом створення нових умов для того, щоб вирішити гострі соціальні, економічні, політичні, духовні проблеми суспільства. Вона передбачає усунення старої влади, зміну інститутів державності, докорінну трансформацію у всіх сферах життя суспільства [6, с. 626 - 628].

Революційний вид політичного процесу передбачає активну політичну діяльність мас і має за мету змінити діючу політичну владу. Революція є засобом швидкої і насильницької внутрішньої зміни існуючих цінностей суспільства, його політичних інститутів, соціальної структури тощо. Революції виникають, коли люди не мають інституційних засобів виявлення своєї волі та інтересів, їх вимоги не беруться до уваги, а масові виступи придушуються державною владою. У революції можна визначити наступні характерні риси:

- насильницький характер;
- глибокі зміни пануючого ладу і соціальної структури суспільства;
- радикальна трансформація політичних інститутів та й усєї політичної системи.

Революційні перетворення здійснюються на засадах нового проекту суспільного розвитку, що спрямований на створення нових політичних інститутів і цінностей. Рішучість і повнота змін, які відбуваються в ході революції, дозволяють розглядати її як ефективний і радикальний засіб суспільно-політичних перетворень. Революційний політичний процес передбачає зіткнення елітних груп, що формують політичну владу. Революції також супроводжуються жорсткою боротьбою їх прибічників щодо доктринальних і програмних питань, через характер і шляхи перетворень. Вона характеризується можливістю розколів, переслідувань та утисків не лише безпосередніх противників, але й відступників.

Так як революції, у більшості випадків, виникають через глибокі соціально-економічні, політичні кризи, які мали затяжний характер і були спричинені егоїстичною політикою правлячих груп чи наслідками війн, то вважається, що вони є необхідним виходом із загальнонаціональної катастрофи. Революції можуть мати або подвійний ефект з точки зору суспільного прогресу (наприклад, економічне зростання, з одного боку, і соціальний хаос чи навіть деградація – з іншого), або взагалі мати своїм наслідком суспільний регрес. Внутрішньо небезпечним мотивом кожної революції є, так звана, революційна доцільність, яка полягає в тому, що в жертву ідеологічним потребам або намірам її вождів за будь-яку ціну утримати владу, що є основною умовою переоблаштування суспільства, можуть бути принесені стратегічні, сутнісні цілі революції. Зазвичай така тенденція виявляється у штучному репродукуванні революційної ситуації, постійні політичні мобілізації мас методом створення міфу про контрреволюційну загрозу за її фактичної відсутності. Результатом може бути масштабне застосування терору і поширення його не тільки на реальну контрреволюцію та політичних опонентів, а й на політично нейтральні групи чи представників революційного табору. Негативні тенденції революції значною мірою стимулюються, так званіми, професійними революціонерами – політичними активістами, способом життя яких є постійне забезпечення наявних соціальних порядків, навіть таких, що виникли внаслідок революції.

З усіх видів політичних процесів революції найбільшою мірою притаманні такі якості, як рішучість і повнота змін, до яких вона приводить, що традиційно сприяють формуванню в суспільстві великої кількості прихильників саме цього шляху здійснення соціальних змін. Однак існує й ряд недоліків, що значно знижують творчий потенціал цієї форми суспільно-політичних перетворень та обмежують сферу її можливого використання. Неодноразово в ході історичної практики підтверджувалася характерна особливість революції – непередбачуваність наслідків, що наступають в результаті тривалої боротьби. Революція супроводжується жорсткою боротьбою всередині її прихильників з програмних, доктринальних питань, всякого роду розколами тощо. Крім того, нерідко суспільство, що виникає в ході революційних змін, дуже відрізняється від першопочаткового проекту, а іноді взагалі буває його повною протилежністю. Оскільки в революціях важко зберегти послідовність перетворень, їх комплексність, то швидкість процесу спадає, що на значний

історичний період наближає час досягнення кінцевої мети до подібних результатів, якщо б замість революції відбулися реформи.

Природному протіканню політичного процесу в сучасних державах, що здійснюють модифікацію чи модернізацію притаманна політика реформ. Латинське слово «reformato» перекладається як «перетворювати, виправляти», що передбачає відносно вільну швидкість політичного процесу. За своєю сутністю реформа – це процес перетворення якихось сторін суспільно-політичного життя: політичного режиму, політичних інститутів, політичної влади, установ, що не знищує основ існуючого ладу, політичної системи, не змінює одразу їх внутрішньої структури [4, с. 42-43].

Реформаційний політичний процес характеризується послідовним, поступовим вирішенням нагальних проблем, усуненням суперечностей. Відбувається певний перерозподіл, розмежування функцій і ролей суб'єктів політичного процесу. Реформи є цілеспрямованим процесом, спланованим щодо окремої галузі суспільного життя, керованим і певною мірою передбачуваним. Шляхом реформ влада регулює чи корегує відносини між соціальними групами задля збереження громадського порядку, при цьому вона постійно контролює хід політичного процесу.

Відповідно до мети, яку ставлять перед собою суб'єкти реформ, реформи бувають інноваційні та адаптаційні. Інноваційні реформи – це такі, змістом яких є впровадження нового в політичні процеси, що передбачає відповідну глибоку зміну у відносинах, способах діяльності, нові засоби, прихід нових людей з новими ідеями. Швидкість таких процесів відносно велика, оскільки інновації можуть зустріти опір, тому необхідно скоро його подолати, показати переваги нового. Інноваційні реформи потребують особливої відданості справі реформ, яскравих особистостей, що їх проводять.

Адаптаційні ж реформи значно повільніші, ніж інноваційні, оскільки перші за змістом є реформами пристосування, поліпшення системи, її доступності до нових, змінених умов, до нових вимог та тенденцій розвитку. Адаптаційні реформи більше розтягнуті у часі, вони еволюціонують, переходячи поступово з одного до іншого етапу, значно пізніше зачіпають доволі глибокі політичні відносини, змінюють характер політичної діяльності. Такі реформи користуються переважно колишніми засобами і методами, колишнім керівним апаратом.

Реформи не мають на меті глобальних перетворень всієї системи, але мають вирішувати лише певні чітко визначені проблеми життя соціуму, зокрема відповідати певним вимогам:

- не суперечити інстинктам людей, не заперечувати природи людини;
- необхідно проводити попередню оцінку умов здійснення перетворень;
- потрібно здійснювати спроби перевірки очікуваних результатів реформи у малих масштабах і тільки після цього переходити до загальних реформаційних змін;
- проводити ці реформи лише правовими, конституційними засобами.

Революційні перетворення відрізняються від реформаційних тим, що перші – обмежені певним часом і в них безпосередньо діють народні маси. Діалектика понять «реформа-революція» є досить складною. Революція як дія є глибшою і охоплює реформу, а дії «знизу» доповнюються діями «зверху». Вважається, що ефективним способом вирішення гострих проблем є саме реформи, а революції не варто визначати як одну із головних форм політичної трансформації.

Використана література:

1. Галкин А. А. Стабильность и изменения сквозь призму культуры мира [Текст] / А. А. Галкин. – «Полис». – №5. – 1998. – С. 114-122.
2. Климкова І. І. Особливості процесу інституціоналізації в період політичної трансформації [Текст] / І. І. Климкова // Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. [Відп. ред. О. В. Бабкіна] – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 6. – С. 36-40.

3. Крисаченко В. С. Еволюційна стратегія глобального розвитку: методологічні передумови [Текст] / В. С. Крисаченко // Політологічний вісник. Збірка наукових праць. – К. : «ВАДЕКС», 2014. – С. 8-36.
4. Основи політичної науки: Курс лекцій [Текст] / За ред. Б. Кухти. Ч. 2 : Політичні процеси, системи та інститути / Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька та ін. – Львів : «Кальварія», 1997. – 336 с.
5. Политология : учебник [Текст] / А. Ю. Мельвиль [и др.]. – М. : Московский государственный институт международных отношений (Университет) МИД России, ТК Велби, Издательство Проспект, 2008. – 618 с.
6. Політична енциклопедія [Текст] / Ред. ком. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2012. – 808 с.
7. Політологічний енциклопедичний словник [Текст] / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: «Гене́за», 2004. – 736 с.
8. Теория политики: Учебное пособие [Текст] / Под ред. Б. И. Исаева. – Спб. : Питер, 2008. – 464 с.

Радченко Л. Н. *Революционный и реформационный виды политического процесса*

В исследовании раскрывается сущность понятия политический процесс, отражающий динамику политической жизни. Определены основные черты и соотношение революционного и реформационного политического процесса.

Ключевые слова: политический процесс, политические изменения, революция, реформа, инновационная реформа, адаптационная реформа.

Radchenko L. *Revolutionary and Reformation Views of the Political Process*

The study reveals the essence of the concept of the political process that reflects the dynamics of the political life. Defined the basic characteristics and correlation of the revolutionary and reformation of the political process.

Keywords: political process, political change, revolution, reform, innovative reform, Adaptive reform.

УДК 323.772.3: 328.181

Голка В. Є.

ВІЙСЬКОВИЙ КРАУДФАНДИНГ І КРАУДСОРСИНГ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ ВИМІРИ

Вивчається громадсько-політичний краудфандинг і краудсорсинг як формати суспільно-політичної взаємодії. Аргументується виокремлення військового краудфандингу та краудсорсингу як самостійних видів громадської взаємодії. Військовий краудфандинг і краудсорсинг 2014–2016 роках в Україні аналізується як вияв громадської самоорганізації. Підкреслюється постмодерна природа цих новітніх форм громадсько-політичної активності. Визначено характеристики військового краудфандингу та краудсорсингу, які показують їх спільні та відмінні риси з благодійністю та волонтерством. Наголошується на ролі мережевої Інтернет-комунікації у організації проектів військового краудфандингу та краудсорсингу.

Ключові слова: військовий краудсорсинг, військовий краудфандинг, громадська взаємодія.

Громадсько-політичний краудфандинг і громадсько-політичний краудсорсинг є новими концептами політичної науки та форматами суспільно-політичної взаємодії. Первинно краудфандинг і краудсорсинг були бізнес-механізмами, але віднедавна розширили застосування й на громадсько-політичну сферу. Громадсько-політичний краудфандинг і